

SİYASETTE SİMGELERİN YERİ VE İŞLEVİ

Doç. Dr. Süleyman GÜNGÖR*

ÖZ

Bu çalışma, siyasal süreçlerde karşımıza çıkan simgeleri anlamaya yönelik bir çabadır. Simgelerin “ne” olduğunu anlamak için ilkellerden modern insana kadar simgelerin kullanılmasına ilişkin literatür taraması yoluyla gözlemler yapılmıştır. Simgeler, belli bir kültür ortamının ürünüdür. Bir toplumun aynı simgelere aynı (en azından çok yakın) anlamları yüklemesi zorunludur. Simgelerin iletişim, bilgi birikimi, aktarımı ve toplumsallaşma süreçlerinde vazgeçilmez bir önemi bulunmaktadır. Siyasal süreçlerin de iletişime dayanan niteliği gereği, doğal dil başta olmak üzere ancak simgeler sayesinde gerçekleşebildiği görülmektedir. Siyasal simgelerin anlaşılmasına yarar sağlayacağı düşüncesiyle siyasal alanda kullanılan simgelerin türlerinin ve işlevlerinin tasnifi, bu çalışmanın kapsamını belirlemektedir. Bu tasnif denemelerinde, niteliklerine bakılarak siyasal simgeler altı türe ayrılmıştır: Sözcükler, davranışlar, grafikler, kişiler, tarihler ve mekânlar. Ayrıca siyasal simgelerin işlevlerinin incelenmesi sonucunda da çatışma, bütünleşme, propaganda aracı olanlar ile örgüt ve topluluğa ideolojik, inançsal ve ontolojik dayanak sağlayan simgeler şeklinde dört temel grup tespit edilmiştir. Ancak bu sınıflandırma yalnızca analitik fayda sağlar, yoksa gerçek hayatta simgelerin gerek türleri bakımından gerekse işlevleri bakımında birbirinden ayrılması zordur. Biri diğerinin anlamını sağlamlaştırmak üzere birden çok simge türü birlikte kullanılabilir. Simge kişinin, kendi bedeni veya mezarı, sözleri, doğum ve ölüm tarihleri, yaşadığı yerler, kullandığı eşyalar, resim, heykel, fotoğraf veya karikatürler hatta imzası veya bunun bir kesiti bile simgesel değer taşıyabilir. Aynı şekilde çatışma aracı simgenin grup içinde bütünleşmeye de hizmet etmesi, doğrudan ülke adı üzerinde yaşanan çatışmalarda olduğu gibi en azından bir tarafın varlığını tanımlamasına da işaret etmesi mümkündür. Simgeleri anlamadan siyasetin kurum, kural ve işleyişini anlama çabaları hep eksik kalacaktır.

Anahtar Kelimeler: Simge, siyaset, siyasal simgeler, simge türleri, simgelerin siyasal işlevi

THE PLACE AND FUNCTION OF SYMBOLS IN POLITICS

ABSTRACT

This study is an effort to understand the symbols which we come across in political processes. Observation was fulfilled through literature review regarding to use of symbols from primitives to modern human so as to understand “what” symbols are. Symbols are products of specific cultural environment. It is a must for a society to give same (at least very similar) meaning for the same symbols. Symbols have indispensable significance on communication, accumulation and transfer of knowledge and socialisation processes. Due to communication-based qualification, political processes can come only into effect through symbols, foremostly via natural language. The classification of types and functions of symbols used in political area specifies the context of this study with the idea that this kind of classification contributes to understand political symbols. In these classification attempts, political symbols are divided into six types: Words, behaviours, graphics, people, dates and places. Besides, as a result of examining the functions of political symbols, four basic groups were identified as those that are tools of conflict, integration, propaganda, and symbols that provide ideological, religious and

* Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, sgungor@yahoo.com, Orcid ID: 0000-0002-6975-4930

ontological ground to the organisation and community. However, this classification provides only analytical benefit. Otherwise, it is difficult to distinguish symbols from each other in real life in terms of their kinds and functions. One reinforcing other's meaning, more than one kind of symbol can be used together. The symbol person's own body or grave, words, birth and death dates, places she/he lived, the things she/he used, paintings, sculptures, photographs or cartoons, even her/his signature or even a section of it can have symbolic value. Likewise, it is possible for the symbol of conflict to serve for integration within the group, and to indicate at least one side's existence, as in the case of conflicts directly over the name of the country. Efforts to understand the institutions, rules and functioning of politics without understanding the symbols will always be incomplete.

Keywords: Symbol, politics, political symbols, types of symbols, political function of symbols

Giriş

Siyasal hayatta her aşamada ama özellikle seçim dönemlerinde simgelere ağırlık veren bir anlatımın yoğun olarak kullanıldığını görülmektedir. Siyasetin kullanımındaki simge yoğunluğunu anlamlandırabilmek için, simgelerin ne olduğu ve ne işe yaradığı sorununa yakından bakmak gereklidir.

Simgelerin ne olduğunu ortaya koyabilmek amacıyla etnolojinin ve din tarihinin ortaya koyduğu verilere başvurmak aydınlatıcı olacaktır. Düşüncenin gelişimi Freud'un kullandığı sınıflandırmaya bakılırsa, üç aşamalıdır: Animistik-mitolojik düşünce, dinsel düşünce, bilimsel düşünce. Mitolojik dönemin belirleyici ögesi simgelere dayalı olmasıdır. Her türlü toplumsal kurallar simgeler üzerinden kendini ifade etmektedir. Ancak daha sonraki dönemlerde de simgeler önemini yitirmemiştir. Yoksa bilimsel düşünce devresinde simgelerin baskın nitelik kazanmasını arkaik bir kalıntı olarak algılamak gibi bir hataya düşeriz (Freud 1999, 148-149).

Simgelerin siyasette ne işe yaradığı sorusunu karşılarken propaganda ve siyasal reklamcılıktaki gelişmeleri göz önünde tutmak gerekmektedir. Aradaki bu ilişki, demokratik siyasal sistemin işleyişi ve teknolojinin siyasal propaganda ve reklamcılıkta kullanılması ile birlikte açıklanabilir. Günümüzde grafik sanatlarında yaşanan gelişmeler ve sözsüz iletişim yollarının artması da simgesel anlatımın gücünü göstermektedir.

Genel olarak birinci bölümde simgelerin ilkellerden günümüze kadar başvurulan bir insan üretimi olduğu tespitinin yapılmış ve bunların birer gösterge sistemi olarak doğal dille doğrudan bağlantılı şekilde bilgi birikimi ve iletişimle ilişkisi ortaya konulmuştur. Kültürün bir parçası olarak simgelerin modern insan için de vazgeçilmez bir yeri olduğu, dolayısıyla siyasal kültürü de biçimlendirdiği tespit edilmektedir. İnsan iletişiminin temel aracı olan simgelerin siyasal süreçteki yerinin incelemesine geçilecektir. Simgelerin, yükledikleri görevler, anlamlar ve temel niteliklerinin siyasallaşmaları ile kazandıkları görünüm üzerinde durulacak. Bunları yapabilmek için, ikinci bölümde siyasal simgelerin türlerini belirlemeye yönelik bir sınıflandırma denemesine girişilecektir. Bu girişimde simgeler, simgesel değer yüklenen şeyin fiziksel niteliği esas alınarak incelenecektir. Bu çerçevede siyasal alanda karşılaşılan simgeler altı grup

olarak tasnif edilecektir: Sözlür, davranışlar, grafikler, kişiler, tarihler ve mekânlar. Bu çalışma kapsamında analitik bir sınıflandırmanın ardından, üçüncü bölümde simgelerin siyasal süreçteki işlevlerine yakından bakılacaktır. Bu aşamada, simgelerin siyasetin bir aracı olarak hangi görevleri üstlenebildikleri belirlenecektir. Siyasal simgelerin işlevlerinin incelenmesi sonucunda da çatışma, bütünleşme, propaganda aracı olanlar ile örgüt ve topluluğa ideolojik, inançsal ve ontolojik dayanak sağlayan simgeler şeklinde dört temel grup tespit edilmiştir.

Bu çalışma çerçevesinde, kendisi bir simgeler düzeneği olan dili, simgelerden ayrı kabul edecek ve (sözlü simgelerde olduğu gibi) "doğal dil" in simgesel anlatım için sağladığı fırsatlardan söz edebileceğiz. Doğal dil ile (sözlü bile olsa) simgeleri birbirinden ayrı tutmasına rağmen, bu çalışmada gerektiğinde dilbilimin bulguları, göstergebilimin yöntem araçları ve bütün bulguların üzerine kendi kurgusunu oturtabilmek için yorumsama yöntemlerine başvurulacaktır. Bunların yanında, simgenin ne olduğunu anlayabilmek için dinler tarihinden kültür felsefesine kadar geniş bir literatürden yararlanılacaktır.

1. Simge

Simge, bir şeyin kendi olmanın yanı sıra uzlaşmış başka bir anlamı taşımasıyla ortaya çıkar. Simgesel değer, ses, ses öbeği, söz, söz dizisi, çizim, şekil, hareket, jest, mimik veya bir nesne olabilir (Saussure 1985, 75). İnsanın dışında diğer canlıların arasında da ses, hareket veya koku gibi simgelerin varlığından söz edilse bile, insan simgeciliğinden farklı olarak bunların üretilmiş değil içgüdüsel oldukları düşünülmektedir. İnsanlar, simgeleri toplumsal yaşam içerisinde bir mutabakatla üretmektedir. Dolayısıyla toplumların simge sistemleri birbirinden farklılaşabilmektedir (Cassirer 2005, 180); (Cassirer 1984, 28-30).

Simge, kendisi olmayanı soyutlamalar ve toplumun o soyutlamaların üzerinde uzlaşmasıyla anlam kazanan iletişim aracıdır. Simgeler soyutluğu gereği doğrudan bilgi vermezler. Simge, soyut ve kendiliğinden görünemez bir şeyi, düşünceyi görülebilir kılan bir göstergedir (Akarsu 1988, 160). Aynı zamanda çok karmaşık bir nesnenin, bir düşüncenin, bir olaylar dizisinin belli bir özelliğinin, bütünü temsil eder duruma gelmesini sağlayan soyutlamalardır. Genellikle "şeyler" dünyasıyla değil, "düşünceler" dünyasıyla ilgilidir. Simge insanın anlam dünyasının bir parçasıdır (Cassirer 1997, 38). Bourdieu'nun deyişiyle simgeler "tasarlanmış toplumsal dünyanın tüm gerçekliğini oluşturan temsilleri" durumundadır (Bourdieu 2014, 193).

Dil başta olmak üzere simgeler, temelde iletişim sürecinde mesajın taşınmasına hizmet eden araçlar olarak üretilmişlerdir. Anlatma, düşünce ve duyguların aynı zamanda anlatıcının zihninin dışına taşınmasıdır. Bu dışlaştırma, anlatının simgeleştirilmesiyle mümkündür. Belli bir ses dizisine anlam yüklenmesine dayanan dil, iletişimin zorunlu bir gerekliliğidir. Cassirer dilin oluşumunu, adlandırma sayesinde dilsel işaretler ile dilsel düşünme fonksiyonlarının düzenlenmesiyle açıklar.

“Bu işaretlerde dil sesi vasıtasıyla kesin içerik unsurlarının sabitlenmesi, ayrılması ve farklılaşması gösterildiği gibi, ayrıca bu işaretlere adeta bir düşünsel nitelik ödünç verilir. Bu nitelik sayesinde dil işaretleri şimdi duyumsal denilen niteliklerin sırf doğrudanlığı üzerine yükselir. Böylece dil zihinsel temel vasitalardan birine dönüşür.” (Cassirer 2005, 36)

Cassirer bu zihinsel kaynağın üzerine mitos ve sanatın oluşturduğu biçimleri yerleştirmektedir. Daha genel bir ifadeyle söylemek gerekirse, dilin dışındaki simge sistemleri dil altyapısının üzerine inşa edilmektedir. Dil, adlandırma ile nesnelere düşünce zeminine getirirken, soyut duygu, düşünüş ve hallere ifade edilebilir nitelik kazandırmaktadır. Cassirer’in dilden sonra sıraladığı mitos ve sanat bunun eseridir.

Anlatımda simgesel unsurlar, insana dilin sağladığı dışlaştırma imkânının yanı sıra anlatımını yoğunlaştırma, kalıcı kılma ve pekiştirme yönünde ek olanaklar sağlamaktadır (Cassirer 1997, 56-57). Dolayısıyla simge sistemleri aynı zamanda bir gösterge sistemi olarak ele alınmalıdır. Böylelikle örneğin kendisi bir simgeler sistemi olan dil kullanılarak üretilen simgelerin sözlükteki birincil anlamlarının dışında üstlendiği yeni anlamları görmek mümkün olacaktır.

Simge insanlar arasında iletişimin aracı olma temel işlevinin ötesinde bilgi birikimi, aktarımı ve toplumsallaşma bağlamlarında roller üstlenir. Bu rolleri ve simge üretim sürecini izleyebilmek için ilkelerin simgeciliğine yakından bakmak yararlı olacaktır. Her şeyin başında, insanın düşünme biçimini Freud’un sınıflandırdığı animistik-mitolojik, dinsel ve bilimsel dönemlere ayırmak, simgeleri anlamak için de işlevsel görünmektedir.

“Animistik evrede insanlar kendilerine her şeye kadirlik atfeder. Dini evrede bunu tanrılara aktarırlar, ancak kendileri bundan ciddi olarak vazgeçmezler, çünkü tanrıları arzularına uygun olarak çeşitli yollardan etkileme gücünü kendilerinde saklı görürler. Bilimsel evren görüşü insanın her şeye kadirliğine inanmaz; insan küçüklüğünü kabullenir, ölüme, doğanın diğer zorunluluklarına gönülsüzce boyun eğer. Yine de ilkel her şeye kadirlik inancının bir yanı, gerçeklik yasalarıyla gürleşen insan aklının gücüne duyulan inancında hâlâ yaşamaktadır” (Freud 1999, 148-149).

Sonraki dönemlerde varlığını sürdüren simgeler, animistik-mitolojik düşünce evresinin temel unsuru durumundadır.

Tarih boyunca insanın düşünce biçimi değişmiş ve teknolojik gelişmeler sayesinde iletişim araçlarının çeşitlenmesi sonucunda simge sistemlerinin üretilme ve kullanılmasına etkileri de tartışılmalıdır. Bu tartışmanın ardından siyasal alanda simgeciliğin yeri, işlevi ve kullanım biçimleri değerlendirilmelidir. Aşağıdaki bölümlerde, belirlenen bu gerekliliklere ilişkin bir inceleme yapılacaktır.

Bu çalışma kapsamında, anlama ve anlamı yeniden kurarak anlamlandırma çabası sergilenecektir. Bu çerçevede yorumsamacı yöntemin, gerçekliği yeniden kurmaya izin veren esnekliği ile yazara bilimsel olarak kanıtlara dayanan öznel değerlendirme alanı veren nitel yöntemlere

başvurulacaktır. Bu çerçevede literatür taraması yapılarak dinler tarihi, kültür felsefesi, kültürel çalışmalar ile sosyolojik araştırmalardan sağlanacak veriler, dilbilim ve göstergebilimin araçları kullanılarak değerlendirilecektir. Nihayetinde, simgelerin siyasal alandaki yer ve işlevi hakkında bir çerçeve çizilmesine çalışılacaktır.

1.1 İlkellerden Günümüze

Simgelerin kullanımı açısından bazı başka canlılarla insan arasında bir benzerlik görülebilir. Ancak bu benzerlik, kullanılan simgelerin yapısından kaynaklanan farklılıklar nedeniyle yalnızca görüntüde kalmaktadır. Her şeyden önce insan, kullandığı simgelerin bütünü kendisi üretmekte ve toplumsal uzlaşma ürünü olarak kullanmaktadır. Hayvanlar arasında pek çok simgenin varlığı bilinmekle birlikte, genel bir kabul olarak bunların içgüdüsel olduğu ve o simgeleri kullanan hayvanlar tarafından üretilmediği düşünülmektedir. Buradan hareketle insan simgeciliğinin hayvan simgeciliğinden nitelik olarak farklılığı, insanın hayvandan farklılığı olarak değerlendirilebilir (Çevik 1994, 6). Buradan hareketle Cassirer insan için “animal symbolicum” yani “simgeleştiren hayvan” nitelmesi yapar (1997, 42). Tarihsel olarak simgeci düşünce yargılara dayalı düşünceyi, dinsel ve bilimsel düşünceyi önceler.

Simgecilik, bir nesne ya da eylem kendisi dışında yeni bir anlam yüklemektedir. Bununla beraber bu nesne/eylem kendine özgü değerini korumaktadır. Simgesel düşünce, gerçeği parçalamakta ama bunu gerçeği yok etmeden ve önemsizleştirmeden yapmaktadır. Evrende her şey sıkı bir karşılıklı bağımlılıkla bir arada durduğundan, hiçbir nesne kendi varoluşsallığı içinde soyutlanmış değildir, yani simgesel düşünceye kapalı olan hiçbir alan yoktur.

İnsanın simge ile dünyayı dönüştürmesini anlayabilmek için kutsalın tezahürüne bakmak gerekir. Bir mekân ya da nesne tamamen kendi kalarak kutsal haline gelmektedir (M. Eliade 1992, 215 ve 219 (13.dipnot)). Büyü ve din bu alanda ortaya çıkmaktadır. Eliade ile birlikte dini yeniden tanımlamak simgeyi kavramsal ve işlevsel olarak kavramaya yardımcı olabilir. Yazar, din kelimesinin tanrı inancının ötesinde her türlü kutsal tecrübesini kapsayacak şekilde kullanmaya ihtiyaç duymaktadır:

“Din Kelimesi”, bir tek Tanrıya, Tanrılara veya Ruhlara iman şeklinde değil de, anlam, hakikat ve varlık fikirlerine bağlı olan kutsalın tecrübesine iman şeklinde düşünülürse hâlâ geçerli bir kelimedir” (M. Eliade 1990, VIII).

Büyü ile din arasındaki temel ayrım büyüünün pratik amaçlara yönelik olması, korkuları karşısında insana ümit ve iyimserlik kazandırmasıdır (Malinovski 1964, 62-64). Din ise, “kutsalın tecrübesi” anlamında insanın karmaşık, bilinmez ve korkunç bir dünyada ihtiyaç duyduğu varlığı, anlamı ve hakikati kavrama bilincini ve sistematik düşünceyi sağlamaktadır. Dolayısıyla Eliade’ye göre gerek arkaik kültürlerde gerekse dinden uzaklaştığı düşünülen modern zamanda “yaşamak, bizatihi dinî bir faaliyettir” (M. Eliade 1990, VIII-IX).

İlkel insanla birlikte ortaya çıkan simge, çığlıkla başlayan ses ve sözle, taş ve odunlardaki çizimle başlayan grafik ve yazı ile bir nesne veya davranış

parçasına bütünü anlamını yükleyerek iletişim ve bilgi birikimine olanak hazırlayan bir araç olmuştur. Bütün bu araçların ortak özelliği bir soyutlamayı gerçekleştirmesidir. Bu soyutlama nesnelere üzerinde zihnin egemenliğini kurmasını sağlamaktadır. İkel simgelerin canlı düşünüşten kaynaklanan benzetimciliğe indirgenmesi, insan zihninin egemenliği ilişkisini dikkatten kaçırmaktadır. Freud'un da açıkladığı şekilde, büyü için benzetme veya bir parçasına bütüne davranır gibi davranma yolları kullanılmaktadır. Ancak büyüünün asıl yapıcı unsuru ilkel insandaki istemedir:

“Varsaymamız gereken tek şey, ilkel insanın arzularının gücüne derin bir inanç duyduğudur. İsteddiği şeyi büyü yoluyla gerçekleştirmeye çalışmasının temel nedeni, kısaca onun bunu istemesidir. Dolayısıyla vurgu başlangıçta sadece arzusu üzerindedir” (Freud 1999, 133).

Totemcilik ile birlikte benzetimci düşünüşün yerini soyut düşünüş almıştır. Bir evren tasarımına sahip totemci düşünce, soyutu somutta simgelemenin örneğini vermektedir (Şenel 1982, 118). Simge, insana karmaşığı basite indirmeye yolu sağlamaktadır.

İnsan çevresiyle giriştiği üretim ilişkisinde ilerledikçe, yetkinleştikçe, soyutlamada da olgunlaşmaktadır. Mağara resimlerinin gerçekçi çizgilerinin yerini zaman içerisinde oluşturulan cins isimler almıştır. Çizgiler klişeleşmiş, kişiliksizleşmiştir (Şenel 1982, 133). Sayı düşüncesinin belirli çizgilerle ifade edilmesi yazı kadar açık olarak soyutlamaların simge üretimindeki rolünü göstermektedir.

Simge, kendisine yüklenen anlamlar ile hem toplumsal, hem de bireysel olgu olarak karşımızdadır. Çünkü bireylerin ihtiyaçlarını karşıladığı oranda toplumsal açıdan kullanışlı ve yaygın hal almaktadır (Abadan-Unat ve Aziz 1987, 27 Kasım 1987). Simgeler yoluyla kendi arasındaki iletişimi gerçekleştiren insanlık bilgi, deneyim, değer ve inançlar birikimini de gelecek nesillere aktarabilmektedir. Bu aktarma, insana uygarlığın yolunu açmıştır.

1.2 Gösterge Sistemi Olarak Simge

Simge, kendisine belli bir anlam yüklenmiş ve bu anlam üzerinde uzlaşmış olan bir araçtır. Söz olabileceği gibi, resim, yazı veya bir nesne de simge olabilir. Ancak bir bildiri taşıyor olması gerekir. Simge kendisi dışında bir davranışı, kavramı, düşünceyi veya izlenimi anlatır. Simgeleştirmenin temelini, yukarıda vurgulandığı üzere, doğal dilin üretimiyle ortaya çıktığı düşüncesinden hareket edilirse, dil, nesne ve olaylara ilişkin ham duyu verilerinin sembolik çözümlemesini gerçekleştiren düşünömsel bir araçtır. Semboller kullanma yetisi insanlara algı içeriklerini zihinde temsil etme, seçme, inşa etme ve karşılaştığı durumları tanımlayarak eylemler gerçekleştirmeye imkânı sağlar (Çebi 2008, 185).

Dili simgesel bir eylem olarak ele alan Kenneth Burke'e göre “dil, şeylerin kimliğinin tanımlanması için dayanak oluşturan sembolik eylemlerin gerçekleştirdiği sahneyi, durumu ve koşulları inşa eder” (Çebi 2008, 191). O zaman simgeleri anlama çabasında, sembolik eylem ve retorik tartışmalarına girmeden dilbilimin rehberliğine başvurmak verimli olabilir.

Saussure'a göre dilbilim açısından üçlü bir kavramlaştırma söz konusudur ki, bu kavramlar göstergebilimde de kullanılmaktadır. Gösterilen, içerik ya da kavram; gösteren, biçim ya da kavrama işaret eden sessel imge; gösterge, gösteren ile gösterilen ya da kavram ile sessel imge arasında kurulan bağıntıdır (Saussure 1985, 72); (Barthes 1990, 158). Bu kavramları simgeler açısından yeniden düzenlediğimizde gösterilen, anlam veya bildiri; gösteren, simge; gösterge, simgelerin anlamlandırılmasıdır.

Dile ait bir simgesel öğeyi yani sözü anlamlandırmanın iki boyutu vardır: Düz ve yan anlam. Barthes, toplumun durmaksızın dile yeni yan anlamlar eklediğini vurgulayarak düz anlamlar kadar yan anlam sisteminin incelenmesini gerekli görmektedir (Barthes 1997, 72-73). Düz anlam, gösterilenle aynı şeydir, o sözün taşıdığı doğrudan bildiri. Yan anlam ise, gösterene o dili kullananlar tarafından yüklenen ikincil anlamlardır. Simgeler genellikle yan anlamlarının zenginliği ile dikkat çeken gösterenlerdir. Yan anlamlar, o toplumun kültür ve tarihinin oluşturduğu çağrışımlardır. Simgelerde bulunan yan anlamlar, yorumlayıcının hayal gücünü kamçulamak işlevini üstlenirler (Erkman 1987, 73-77). Simge, gerek kendisinin doğrudan değeri gerekse yüklendiği anlamı nedeniyle çifte değer taşımaktadır. Dilin belli bir sözcüğü ya da doğadan bir nesne, bir hayvan, bir eylemin simgeye dönüştürülmesi ile birlikte, göstergesi oldukları şeylerin, düşüncelerin soyut karşılığı olurken (Nedimoğlu 1990, 24) doğrudan doğruya kendi anlamlarını korumayı sürdürürler. Örneğin kendisi zaten bir simgeler düzeni olan dilin içinde ortaya çıkan argolarda anlamlı olan veya uzmanlık alanlarına özgü terim olarak kullanılan pek çok sözcük, doğal dil içinde asli anlamıyla kullanılmaya devam etmektedir.

Simgeler nedensiz ama niyetli olarak üretilip kullanılan göstergelerdir. Burada, simgelerin biçimiyle içeriği arasındaki bağlantıdan çok, toplumsal uzlaşımın sonucunda iletişim amacıyla üretilmiş oldukları belirtilmektedir. Bu düşünceyi dile getiren Peirce'e göre, simge dışında iki tane daha gösterge çeşidi vardır: Belirti ve görüntüsel gösterge. Belirti; gösteren ile gösterilen arasında, ateş ile dumanda arasındaki gibi, bir nedensellik bağına dayalı göstergedir. Görüntüsel gösterge, fotoğraf örneğindeki gibi, niyetli ve aynı zamanda nesnesine benzemesi açısından nedenlidir (Erkman 1987, 47-49). İkel insanın animistik simgeciliğine benzetilebilecek Peirce'in görüntüsel gösterge adını verdiği öğeler, benzerini işaret etmekle birlikte soyutlama sayesinde simgesel değer de kazanabilmektedir. Hatta zaman içinde bu görüntüsel gösterge, fotoğraf gibi tek bir şeyin temsilini aşarak grafik soyutlamalara dönüşebilmektedir. Bu dönüşümde gösterge sisteminin bütünlüğünü koruması yeterlidir. Başka bir deyişle gösteren ile gösterilen arasındaki bağ varlığını sürdürdükçe, anonimleşmiş görseller görüntüsel simge değerini taşımaktadır.

1.3 Simge, Anlatım ve Siyasal Toplumsallaşma

Simgeler, bir anlamın taşıyıcısı ve bir gösterge olmak bakımından benzerlik gösterirler ama işaret gibi doğrudan bir anlam veya yalnızca tek anlam taşımazlar. Simgeler anlam yükü açısından toplumdan topluma değişebildiği gibi, aynı toplumda zamanla anlamları değişebilir hatta aynı zaman diliminde

farklı anlamlara gelebilir. Dolayısıyla simgeleri, içinde bulunduğu kültürel ortamda ele almak hatta o kültürün kodlarını oluşturan bir yapı taşı olarak değerlendirmek gereklidir.

“Sembol ve anlam ambarı olan kültür; insana inanç, değer, deneyim, anlatım ve yorum çerçevesi sunar. Bir başka deyişle kültür, insanın deneyimlerini yorumlamasını sağlayan, eylemlerine aracılık eden ve yol gösteren bir anlam dokusudur” (Çebi 2008, 184).

Simgelere toplumun verdiği anlam bir nedene bağlı olabileceği gibi, nedensiz de olabilmektedir. Simgeleştirme açısından anlamla biçim arasında nedene bağlı ilişkinin var olduğu durum, kaçınılmaz olarak örneklendirmeye dayanmaktadır. “Dilde gösterenin saymaca olduğu bilinir; hiçbir şey sessel imge ağaç’ı ‘doğal olarak’ ağaç kavramını belirlemeye zorlamaz. Burada gösterge nedensizdir.” (Barthes 1990, 167) Ancak bir hayvanın çıkardığı gibi doğadaki bir sese benzetilmekle üretilmiş sınırlı sayıdaki kelimeler bir nedene bağlı sessel göstergelerdir.

Simgeler, gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki “nedenli” olsa bile insanlar arası iletişimin araçları olduğundan yüklendikleri anlamları birer ileti olarak taşırlar. Kendisine bir anlam yüklenmemiş olan ses veya biçim, simge olmayacağı gibi kendisinden başka bir şey değildir. Diğer taraftan simge, söze başvurmasa bile bildiri olmasından dolayı dille bağlantılıdır. Bu bağlantı, gösterenin taşıdığı anlamın muhataplar tarafından kavramsal karşılıklarıyla algılanmasından kaynaklanır (Schäfer 2015, 104-105).

Simgenin işlevini yerine getirebilmesi için kaynak ile alıcının aynı simgeye aynı anlamı vermeleri gerekmektedir. Ortak simgeleri kullanıyor olmak, toplumun temel özelliklerinden birisidir ve bu simgeler öğrenilir şeylerdir. Simgelerin öğretimi, toplumsallaşma sürecinin içinde gerçekleşir. Egemen anlayışta toplumsallaşma, toplumsal bütünleşme sürecinin simgesel etkileşim modelidir. Doğaya uyum sürecine bağlı olarak, toplumsal hedefler doğrultusunda örgütlenme, kurumsal ve simgesel hedefler ve simgesel değerler arasındaki etkileşim, işlevsel temeller üzerine kuruludur. Toplumsallaşma, simgesel değerlerin toplumsal hedefler doğrultusunda ortaya çıkan kurumlarla uyumlandırılmasıdır (Çelebi 1995, 90).

Toplumda anlamları konusunda bir uzlaşma yoksa o şey ya da sessel imge, simge değildir. Ayrıca süreklilik taşıyan grupların kendi içlerinde geçerli bir simge sistemi oluşturmaları mümkündür. Meslek veya alt kültür çevresinin kendisine özgü argoları bu türden bir simgeler bütünü oluşturur.

Simgeler, belli bir kültür ortamının ve ortaklığının ürünüdür. Bir toplumun aynı simgelere aynı (en azından çok yakın) anlamları yüklemesi zorunludur. Yoksa toplumsal devamlılık gerçekleşemez. Bu devamlılığın gerçekleşmesi için, simgelerin kuşaktan kuşağa aktarılması da zorunludur. Başka bir söyleyişle toplumu kendi içinde bir bütün haline getiren önemli bir öge, içerikleri üzerinde uzlaşma sağlanmış ve devamlılık gösterirken geliştirilmekte olan simgeler

sistemidir. Buna bağlı olarak simgelerin toplumun yeni üyelerine öğretilmesi, toplumsallaşma sürecinin bir parçasıdır.

Toplumsallaşma, bir etkileşimdir. Bu etkileşim, ortak değerlerin anlam aktaran araçlar yardımıyla bireylere öğretilmesi ve bireysel deneyimlerin toplumsal birikime katılmasıdır. Toplumsallaşma, bireyin toplumun üyeleri ile iletişimine dayanır. Bunun için üye adayının mevcut simgeleri, toplumsal davranış kurallarını ve toplumun birliğini sağlayan ortak inanç, değer ve tutumları öğrenmesi gerekir. Birey bunları öğrendikten sonra, çevresindeki olayları, davranış ve nesnelere anlamlandırabilir. İletişim bu aşamadan sonra mümkün olur (Çevik 1994, 6). İletişim, en genel anlamıyla bilgi, düşünce ve tutumların insanlar arasında aktarılmasıdır (Tokgöz 1986, 98); başka bir söyleyişle bireyler arasında gerçekleşen toplumsal etkileşim sürecidir (Nedimoğlu 1990, 15). Bu sürecin esas ögesi iletidir ve ileti ancak simgeler üzerinde taşınabilir.

Simgelerin bir kültür unsuru olması gibi siyasal simgeler de siyasal kültürün parçası olarak, bireylerle toplumsal ve siyasal sistem arasındaki ilişkinin kurulmasını sağlarlar. Aynı zamanda siyasal simgeler, siyasal toplumsallaşma sürecinde, o toplumdaki egemen ideolojilerin dile getirilmesini, yaşanmasını, yeni kuşaklara aktarılmasını sağlayan araçlardan biridir. İdeoloji, kendisi bir simgeler sistemi olduğundan, yürürlükte bulunduğu toplumda çizdiği sınırlar/kalıplar içinde siyasal iletişimi düzenler (Nedimoğlu 1990, 24).

Bu aşamada simgesel etkileşimci okulun ilklerinden Mead'in konuyla ilgili görüşlerini dile getirmek yararlı olacaktır:

"İnsanlar birbirlerine zihinsel faaliyete dayanarak tepkide bulunurlar. Birlikte yapılan bir harekete dâhil olabilmek için katılan her fert, aynı jeste aynı anlamı verebilmelidir. İletişimde bulunan fertler, jestleri benzer şekilde çevirmez, zihindeki parçayı aynı şekilde doldurmazsa, bu işbirlikli hareket olmaz. İnsan toplumu, fikir birliğine dayanır; yani ortak anlayış ve beklentiler şeklindeki anlamı paylaşmaya dayanır" (Çevik 1994, 114).

Buradan hareketle toplumsallaşma, o toplumun ortak diliyle birlikte değerler, inançlar, ritüeller ve tutumların yeni üyeye öğretilmesiyle mümkündür. Bu nedenle, toplumsallaşma yeni üyenin topluma ait simgeler sistemini öğrenmesine dayanmaktadır, yani kültürün yeni üyelere aktarılmasıdır.

Toplumsallaşma için dilin öğrenilmesi kadar, siyasal toplumsallaşma için siyasal dilin öğrenilmesi önemlidir. Siyasal dil, simgeler ve kalıp yargıları içerir (Abadan-Unat ve Aziz, 27 Kasım 1987). Siyasal simgeler, göstergesi oldukları siyasal değerleri yansıtmakta ve aktarmaktadır. Siyasal kodların ve rollerin öğrenilmesi demek olan siyasal toplumsallaşmadan sonra birey siyasal sürecin içinde yer alır. Siyasal süreç siyasal kurumlar, siyasal toplumsallaşma ve siyasal davranış arasındaki alanda ortaya çıkan ilişkilerde yaşanmaktadır. Siyasal toplumsallaşma, toplumun siyasal kültürünü ve kişisel tecrübe, eğitim ve tercihleriyle birlikte bireyin siyasal davranışlarını belirlemektedir. Bu etmenler

birbirinden soyutlanamayacağı gibi, simgeler hepsi için araçsal önem taşımaktadır (Tokgöz 1978, 81); (Yücekök 1987, 11-15).

Kültür, toplumla birlikte canlı bir olgudur. Toplumsallaşma sürecinin kültürün yeni kuşaklara aktarılması olduğunu söylemek, sabit bir koleksiyonun miras bırakılması anlamına gelmemektedir. Kültür, zaman içinde kendini güncellemekte, değişmekte ve toplumla beraber doğal ve beşeri çevreye uyumlu hale gelmektedir. Kültürün dönüşümü, simge sistemlerinin de dönüşümünü içermektedir. Kültürün dönüşümü, toplumun içinde var olan farklı gruplar arasında Gramsci'nin deyiimiyle hegemonya veya Althusser'in deyiimiyle ideoloji mücadelesinin yaşandığı kavramsal alanda yaşanır. (Bu çerçevede bir tartışma için bkz. Güngör 2001)

Siyasal kültür ve onu oluşturan siyasal simgeler dizgesi, siyasal süreçte toplumsal bütünleşme ve çatışmalara hizmet eder. Çünkü simgeler, bireyler için bir ulusa ve sınıf, meslek, siyasal parti, kanaat veya dini inanç grubu gibi toplumsal bütünlüklere aidiyeti sağlarken toplumsal ve siyasal kendini tanımlama aracı ve işaretidir. Simgeler, tanımladığı bütünü bir anlamda sınırlarını çizmekte dolayısıyla sınırın dışında kalan alanı da işaretlemektedir. Simgeler, onu anlamlı bulan grup içinde birliğe katkı sunarken dışındakini veya ötekini güçlü şekilde itmektedir.

2. Siyasal Simgeler

Siyasal alanda simgelerin ne olduğuna bakılırken, siyasal alanın sınırlarının çizilmesi önemli bir sorundur. Bu çalışma kapsamında iktidar olma, iktidarda kalma ve iktidarı kullanmaya yönelik her türlü faaliyet, örgütlenme, düşünce ve ilişkiler ile en yüksek iktidar kurumu olarak devlet ve devlete ilişkin durumlar siyaset alanı olarak kabul edilmiştir.

Simgelerin temel işlevinin iletişime aracılık yapmak olduğu, yukarıda ifade edilmiştir. İletişim doğal dil başta olmak üzere ancak simgeler kullanılarak gerçekleşmektedir. Toplumsal olan her alanda olduğu gibi siyasal alanda da iletişim söz konusudur. İletişim sürecinde mesajın, bir kodlama ile "amaç, niyet ve anlamları semboller ve kodlar haline" (Severin ve Tankard 1994, 149) getirilmektedir. Dolayısıyla insanın toplu olarak bulunduğu ve örgütlendiği her yaşam biçiminde, yani siyasal alanda simgelerin vazgeçilmez bir konumu ve ihmal edilmez işlevleri vardır.

Örgütlü yapılar olarak din veya devlet işaretleri (bayraklar, ikonalar, ilahiler, rozetler) gibi örnekler en belirginleri olmakla birlikte, simgeler aslında hayatın her alanında bulunmaktadır.

"Bunun nedeni, karmaşık fenomenlerin basit ve okunaklı görünmesini sağlamada önemli bir hizmeti yerine getirmeleridir. Basitleştirilmiş biçimde karmaşık fikirleri temsil ederler ve onları temsil ettikleri karmaşıklığı ileten basit görüntülere indirgerler" (Gilla ve Angosto-Ferrandez 2018, 429).

Her devletin, kendisini oluşturan toplumun tarih ve kültüründen kaynaklanan simgeleri bulunmaktadır. Bu simgeler, ya bütün olarak devletin ya da onunla ilgili bir öğenin, düşüncenin, anının veya kurumun göstergesidir. Bu

simgelerin belli başlıları şöyle sayılabilir: Bayrak, başkent, milli marş, devlet başkanı, nüfus cüzdanı ve pasaport, para, rejimin temel özelliklerini tanımlayan terimler (demokrasi, laiklik, milliyetçilik vb.) ve bayramlar.

Her simge gibi resmi simgeler de, taşıdığı ve aktardığı anlam gereği soyut bir göstergedir. Soyutlamalara dayalı olarak ama temsil ettiği anlamı somutlaştırarak işlemekte olan simgecilik devlet simgeleri için de geçerlidir. Uluslararası belgelere devlet başkanının / temsilcisinin imza atması veya gazetelerde sıkça kullanıldığı şekliyle bir devleti kastederek başkentinin anılması devlete ilişkin simgelerin kullanılması örnekleridir.

Siyaset insanların bir araya geldiği yerlerde ortaya çıkar ve arkaik toplumlarda kimin avcı, kimin aşçı olacağına kadar indirgenebilecek görev dağılımı veya hasat gibi toplu işlerin yapılmasında imecenin düzenlenmesi gibi toplu hedefe ulaşmaya yönelik tüm çabaları kapsar (Wusten 2012, 1). Bir toplumda, siyasal alanın gündemine giremeyecek herhangi bir konu olmadığı gibi, siyaset dışı olduğu varsayılan mevcut simgeler ihtiyaç duyulduğunda siyasal süreç içinde kullanılmaktadır. Siyasetin, toplumsal yaşamın her alanına sirayet kabiliyeti sebebiyle siyasallaşamayacak bir konu veya simge yoktur, denilebilir. Bir simge, henüz siyasal bir anlam içermiyorsa, ona henüz siyasal alanda ihtiyaç duyulmadığı düşünülmelidir. Edelman'ın "Siyasetin bu sembolik yönü ilgimizi hak ediyor; çünkü kendimizi ancak ne yaptığımızı ve hangi çevrenin bizi sardığını ve etkilediğini bilirsek tanıyabiliriz." (Edelman 1990, 1) sözleriyle ortaya koyduğu tanıma gerekliliği, siyasal alandaki simgeleri tanımlayarak mümkün olabilir.

Bu tanıma çabasına, siyasal alandaki simgelerin sınıflandırılması adımıyla başlamak mümkündür. Öncelikle siyasetin kullandığı simgeler, maddi varlıkları yani görünme şekilleri üzerinden sınıflandırılacak olursa, şöyle bir liste ortaya çıkacaktır: Sözler, davranışlar, grafikler, kişiler, tarihler ve mekânlar.

2.1. Sözler

Bu kümeyi, dilin söz varlığı kullanılarak üretilmiş olan siyasal simgeler oluşturmaktadır. Söyleyen tarafından benimsenen kalıp yargıları dile getiren sloganlar, belli grup ve kişilere özgü kılınan lakap ve yakıştırılmış unvanlar, bir grup ya da örgütün kendisi için tercih ettiği adlar ve bir örgüte ya da kampanyaya özgülümlü müzik eserleri en yaygın görülen simgesel sözlerdir. Bu simge grubuna "sözler" denilmiş olmasının sebebi, doğal dilin kaynaklarına dayalı olmasındandır. Yoksa bu simgeler, siyasal süreçlerde sözlü ve yazılı olarak kullanılmaktadır. Simgesel anlamlar taşıyan sözler, dil içinde yüklendiği anlamların dışında çağrışımlar, mecazlar ve benzetmeler ile zenginleştirilerek kullanılmaktadır.

2.1.1. Sloganlar

Kısa, akılda tutulması kolay, anlamlı, anlaşılır ve etkili cümle veya cümleciklerdir. Bu cümlelerde dilin sağladığı fırsatlar kullanılır. Sloganda şiirsel bir hava ile kafiye ve uyum aranır. Sloganların topluca bağırarak söylenmeye, ilan, pankart ve afişlerde kullanmaya uygun olması tercih edilir. Siyasal

simgelerin bu grubu, doğal dili kullandığı için çok başvurulan ve ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Sloganlarla ideoloji, dünya görüşü, tutum veya bir siyasal öneri özetlenebilmektedir. Örgütün üyeler, taraftarlar, genel kamuoyu ve rakiplerine zaten farklı yollarla öğrettiği ideolojisi veya dünya görüşünü hatırlatan sloganlar, muhatap tarafından algılanınca sadece kendisini oluşturan söz öbeği olmanın ötesinde çağrışımlarla zenginleşmiş bir değer taşımaktadır. Örneğin siyasal partiler tarafından yayınlanan seçim bildirimleri uzun ve ayrıntılı bir şekilde, seçimlerden sonra uygulamak istenilen politikaları anlatmaktadır. Bütün bu öneri ve açıklamaları, o siyasal partinin seçimlerde belirlediği bir veya birkaç slogan ile seçmene sunulmaktadır. Aynı şekilde sloganlar, bir örgütün ideolojik önceliklerini, geçmiş başarılarını veya rakiplere dönük eleştirilerini taşıyabilmektedir. Örneğin Türk siyasetinde ayrıcalıklı bir yeri olan “ne mutlu Türk’üm diyene!” sloganı, hem Türkiye’deki ulus anlayışını ifade etmesi hem de kurucu önder Atatürk’ün bir sözü olması bakımından çağrışımları güçlü bir söz dizisi durumundadır. Slogan olarak askeri yürüyüş içinde bağırma, pankartlara ya da duvarlara hatta dağ yamaçlarına yazmaya uygundur. İçeriğini aktarmada net ve anlaşılabilirliği yüksek bir cümledir. Aynı zamanda, karşı çıkanlar tarafından Türk ülkedeki bir etnik grubun adına indirgenerek farklı etnisitelere gönderme yapmak için de bu söz kullanılmaktadır.

2.1.2. Lakaplar

Lakabın sözlükteki anlamı, “bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad” (TDK 2019, 1572) şeklinde verilmektedir. Liderlerin veya adayların olumlu, üstün, ayrıcalıklı özelliklerini çağrıştıran resmi görevlerinin dışındaki unvan nitelikli sözler ve rakipler hakkında daha çok kötülemeye, küçük düşürmeye ve zayıf yönlerini vurgulamaya yönelik adlandırmalar lakap kümesinde toplanmaktadır. Lakaplar bir en çok birkaç kelimeden oluşmaktadır. Başta kullananların olumsuz anlam vererek yakıştırdıkları bazı lakapların, yön değiştirerek olumlu anlam kazandığı da gözlenebilmektedir. Türk siyasetinden örnekler verilebilir. Süleyman Demirel için kullanılan “Çoban Sülü” onu küçük düşürmeyi hedeflerken seçmen tabanı açısından köylü çocuğu ve aralarından birisi olarak algılanmasına yardım etmiştir. Recep Tayyip Erdoğan için kayda değer başka bir vasfı yok anlamında kullanılan “uzun adam” lakabı zamanla taraftarlarının elinde olumlu bir değer kazanmıştır. Turgut Özal için fiziksel özelliğinden yola çıkarak kullanılan “Çankaya’nın Şişmanı” lakabı ise olumsuz çağrışımlar taşımaktan kurtulamamıştır. Bunun dışında beğenilen ve benimsenen kişileri yüceltmeye yönelik adlandırmalar sanki bir unvan gibi o şahsa işaret etmek için kullanılmaktadır. Alparslan Türkeş için “Başbuğ”, Süleyman Demirel için “Baba”, Necmettin Erbakan için “Hoca” bunun örnekleridir. Burada lakap başlığı altında topladığımız simge türüne işaret etmek için, propaganda araçlarını sayarken Severin ve Takard “ad takma” terimini tercih etmiştir (Severin ve Tankard 1994, 159).

2.1.3. Adlar

Siyasal alanda varlık gösteren bütün örgütlenmeler, kendilerinin, organlarının, bölümlerinin veya etkinliklerinin adlarını genel olarak kendileri belirler. Devletler, bölge ve kentler, örgütlerin adlandırılması, adı geçeni işaret etmenin dışında anlamlar da taşırlar. Örneğin Kıbrıs'ta Rumlar tarafından Türklere yönelik uygulanan katliamlar dolayısıyla 1974 yılında gerçekleştirilen Barış Harekâtı sonrasında kurulan "Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi", kendi meclisinde 13 Şubat 1975 tarihinde aldığı kararla "Kıbrıs Türk Federe Devleti"ni kurduğunu ilan etti. Türk ve Rum tarafları arasında ortak bir federasyon kurulması konusunda uzlaşmazlığın uzaması üzerine Kıbrıs Türk tarafı, 15 Kasım 1983 tarihinde "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti"nin kuruluşunu ilan etti. Bu ad değişiklikleri ve Kıbrıs Türklerinin adada eşit bir unsur olarak kabul edilmemesi, bu girişimleri etkilememiştir. Kıbrıs Türkleri, otonom yönetim, federe devlet ve cumhuriyet aşamalarından geçen ad değişikliği ile muhataplarına süren müzakerelere (Coşkun 2018, 121) ilişkin yaklaşımını da simgesel olarak göstermiştir. Yugoslavya'nın dağılması sonrasında 1991 yılında Makedonya kendisini bir cumhuriyet olarak kurmuştur, ancak Yunanistan kendi ülkesinde de Makedonya adında bir bölge olması sebebiyle bu devletin adına itiraz etmiştir. Bunun üzerine uluslararası belgelere adı "Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti" olarak geçmiştir. Makedonya'yı kendi anayasasında belirlediği adla tanıyan Türkiye gibi ülkeler bu ifadenin geçtiği her uluslararası metinde dipnotta belirtilmiştir. Bu adlandırma sorunu, 13 Şubat 2019 tarihinde "Makedonya Cumhuriyeti"nin resmi adını "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" olarak değiştirmesiyle aşılmıştır (Konuralp ve Adaş 2020, 314).

Ayrıca siyasal partilerin kendilerine verdikleri adlar ve bunların nasıl kısaltılacağı konusu simgesel boyutu dolayısıyla önemlidir. Partilerin tüzüklerinde gösterilen adları ve kısaltmaları bakımından Türk siyasetinde örnek tartışmalar bulunmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğünde kendisine "Ak Parti" kısa adını seçmiş (Ak Parti 2019, 21) olmasına rağmen, kamuoyunda "AKP" kısaltması yaygın olarak kullanılmaktadır. Ak Parti sözcüleri, AKP kısaltmasının kullanılmasını partilerine karşıtlık olarak algıladığını ifade etmektedir (Yıldırımkaya 2009). İyi Parti Tüzüğünde belirterek kendisine kısa ad olarak "İYİ Parti" ifadesini seçmiş (İyi Parti 2020, 6) fakat karşıtları tarafından "İP" olarak kısaltılarak anılmaktadır.

Bunun dışında siyasal örgütler, adlarında seçmene olumlu, güven ve umut verici ya da ideolojik mesaj içeren ifadeleri kullanmayı tercih etmektedir. Milliyetçi Hareket Partisi, milliyetçi ideolojiyi sahiplenirken Doğru Yol Partisi izlediği yolun doğruluğunu ve dini olarak tanımlanmış "sırat-ı müstakim"i temsil ettiğini ima etmektedir. Türkiye'nin en eski partisi olarak siyasal hayatını sürdüren Cumhuriyet Halk Partisi, ilk olarak "Halk Fırkası" adıyla kurulmuştur. Kendisinden sonra kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın adında "cumhuriyet" ibaresinin varlığının ardından adını "Cumhuriyet Halk Fırkası" olarak değiştirmiştir (Güngör 2004, 14).

Şiddete dayalı bir siyasal eylemi yapan kişiye terörist veya gerilla adlarının verilmesi, bu adları kullananların simgesel olarak kendi konumlarına işaret etmeye yaradığı gözlenmektedir. Türkiye’de siyasi partiler arasında bölücü terör örgütünün tedhiş eylemlerinin kınanması ve bu örgütü terörist olarak tanımlayıp tanımlamama noktasında tartışma güncel durumdadır. Terör örgütü ile işbirliği yaptığı iddiasıyla HDP hakkında Anayasa Mahkemesinde bir dava devam etmektedir.

2.1.4. Müzik

Söz ve melodinin birlikte ortaya çıkardığı ahenk, siyasal alanda da kullanılmaktadır. Şiirin sağladığı coşku ile melodinin güçlendirdiği etki, siyasal mesajları taşımaya uygun bir simgesel varlığı yaratmaktadır. Bu simgesel gücü kullanmak amacıyla pek çok örgüt kendisine has bir marşa sahibi olması, kampanyaları özgün müziklerle yürütmesi veya toplum tarafından yaygın olarak bilinen müzik eserlerinin sahiplenilmesi söz konusu olmaktadır.

Milli marşlar, “milletin de karakterini aksettirmek gibi bir özelliği” taşıyan güftesi ve bestesi anonimleşecek kadar bütün millete mal olmuş müzik eserleridir. Türk milli marşının adının “İstiklal Marşı” olduğu gibi özel bir adı olan çok az milli marş vardır (Okay TY, 1). Milli marşların dışında Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerin de marşları vardır. Ayrıca siyasal örgütlerin eylem ve diğer etkinliklerinde söyledikleri marşlar, milli marşların bir millet için taşıdığı anlama benzer şekilde örgüt üyelerini coşku ve bütünleşmeye sevk edecek bir etki taşımaktadır.

2.2. Davranışlar

Eylemler, jest ve mimikler, giyim tarzı, saç, sakal ve bıyık kesim biçimleri gibi insan davranışları veya davranışların belli bir parçası simgesel değer taşıyabilir. Örneğin yumruk sıkarak kaldırmak, zor kullanabilecek gücün varlığını dile getiren ve hiddet bildiren bir davranış parçası olarak simgesel anlam taşımaktadır. Bir jest, parçası olduğu eylemler dizisinin tümünü veya yüklediği simgesel değeri yüceltme/yeme düşüncesini temsil etmektedir. Bu türün başka örnekleri olarak, belli bir yere bayrak asılması, bir bayrağın yırtılması, yakılması, indirilmesi, selamlaşma şekli sayılabilir. Hiyerarşinin en katı uygulandığı bir meslek olan askerlikte “selam” ayrıntılı olarak Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Örneğin 138 inci maddenin (a) bendinde “cephe selamı” verilecek yerler gösterilmiştir: “Cumhurbaşkanına, sancağa ve memleketimizi ziyaret eden Devlet Başkanlarına ve sancaklarına ve cenazeye karşı yapılır.”

El ve kol kullanılarak yapılan işaretler, kendilerine yüklenen anlamlarla birlikte, ülkemizde son on yıl içinde yaygınlaşan bir siyasal simge olup yalnız sağ kanatta yer alan partilerde olduğunu görüyoruz. Halk arasında sövme amaçlı kullanılan benzerlerine bakarak değerlendirme yapmaya çalışırsak, bu işaretler, sessiz bir şekilde tezahüratta bulunma işlevini üstlenmektedir. Milliyetçi gruplar ve MHP tarafından kullanılan “kurt başı işareti”, Türk siyasetinin en popüler jesti

olarak bu seçmen tabanına seslenmek için diğer parti liderleri tarafından bile kullanılmıştır.

Belli bir siyasal parti ile ilgili oluşan kanaatler, kişinin tutumuna göre siyasal alanın dışına taşabilmektedir. Bir partiye taraftar olan kişiye, belli davranış kalıplarının yakıştırılması bu olgunun açık örneğini vermektedir.

2.3. Çizim ve biçimler:

Bayraklar, rozet ve kolye gibi aksesuarlar, kurumlar için kullanılan amblem, logo gibi çizimler, el ve kollarla yapılan kimi işaretlerin grafik uygulamaları, seçilmiş olan hayvan ve bitki şekilleri ve renkler bu türe sokulabilecek simgelerdir. Milli bayraklar, her millet için birlik, bütünlük ve özgürlük simgesidir. Spor kulüpleri, kurumsal kimlik oluşturmak isteyen kurum, kuruluş, dernek ve siyasal partiler kendi amblemlerini ve nasıl kullanılacağını belirlerler. Bayraklar ve amblemler bir millet veya örgütün kendisini diğerlerinden ayırmak için kullanılır.

Afişler, sözlü simgelerle mesajın daha anlaşılır kılındığı ve görsel simgelerin özgün bir tasarımla kullanıldığı siyasal etkinlik araçları olarak dikkat çekmektedir. Seçilen ileti afişlerde en basit ve yankı uyandırıcı halde sunulmalıdır. “Afişler, simgelerin ve kalıp yargıların bir gösteri alanıdır.” Simgelerin kısa, yoğun, sade ve çarpıcı üslupları etkinlik sağlarlar (Çevik-Ergenel 1993, 29). Slogan, resim, amblem, renk seçimleri vb. öğeler, çok kez kendisi de anlamlı olan grafik düzeni içinde sunulur. Doğal olarak afişler, bir simgeler yığını aracılığıyla iletiler dizisini içermekte, görsel düzenlemesi ile okuma yazma bilmeyenlere bile seslenebilmektedir. Alıcı, görsel malzeme üzerindeki ileti ile kısa sürede ilişkiye geçeceği ve tanıdığı simgelerle ifade edildiği için, günlük yaşantısının her anında kendisine yönelecek reklam bildirilerine açık bulunmaktadır. Afiş ve ilanların tasarımı, kullanılacakları alana bağlıdır. Duvar ilanları, el ilanları ve gazete ilanları (bu çalışmanın kapsamı dışına taşan boyutu ile) birbirinden farklı niteliktedir.

2.4. Kişiler:

Kendilerine önem verilen kişiler, bu kişilerin adları, hatıraları, heykelleri, bedenleri ve ölümden sonra mezarları bu türde toplanan simgeleri oluşturur. Liderler, kurucular, atalar ve büyük tehlike kaynağı olarak kabul edilen düşmanlar, “şeytanlar” simgesel anlam taşıyan kişilerdir. Simgeleşmiş kişiler, belli bir insan tipinin, düşünce yapısının ve/veya eylem tarzının temsilciliği görevini üstlenmiş örnek niteliği ile ortaya çıkarlar. Simge oluşunun gereği olarak, temsil ettiği özellikler bütün diğer özelliklerinden soyutlanmış ve yoğunlaştırılmış biçimde bu kişiye atfedilmektedir.

Milletler için köken mitleri ile birlikte atalar, büyük başarılar elde eden eski kahramanlar ve onlardan aktarılan miras, simgesel sermayenin içinde yer almaktadır. Devletlerde kurucu önderler simge envanterinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Resmi kurumlarda, paraların üzerinde, pullarda kurucu önderin resimlerinin bulunması, tören ve ritüellerde anılmaları bütün devletlerde gözlenen durumlardır. Siyasal partilerde kurucu önderler ve Genel Başkan, Parti

örgütünün en üst makamında bulunan, buyuran, yönlendiren ve yöneten kişisi olarak simgesel değer taşımaktadır. Bir siyasal parti lideri, şahsına özgü nitelikleri nedeniyle partisinin dışında bile bir simge durumuna gelebilir.

2.5. Tarihler:

Devletler ve siyasal örgütler için kuruluş günleri, ortak başarı ve acılı hatıralar, bayramlar ve anma günleri gibi tarihler belirli ritüellere konu olmaktadır. Kendisine önem verilen gün ve haftalar ile belli olayların yıldönümleri bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bütün toplumlar ve örgütler tarafından bayram olarak kutlanan tarihlerin simgesel değeri bulunmaktadır. Bu tarihler, genel olarak törenler için fırsat olarak değerlendirilerek kutlayan grubun iç dayanışmayı güçlendirme ve geçmişin anılarını canlı tutma amacına hizmet eder. Özellikle kuruluş yıldönümleri bu açıdan önemli görülmektedir. Simgesel değer taşıyan tarihlerden evrensel olarak kabul edilenleri de vardır ki, bunlara farklı bakış açılarının başka başka anlam yüklemeleri gözlenebilmektedir.

Bir savaşın her iki tarafında kahramanlar ortaya çıkabilirken zafer kutlamasını sadece bir tarafın yapması gibi, simgesel tarihlere farklı milletlerin, devletlerin ya da grupların farklı anlamlar yüklemeleri söz konusu olabilir. Yüklenen anlam ne olursa olsun, belirli bir tarihte yapılan anma veya kutlamaların rutine dönüşmesi simgesel hale gelmesinin şartı durumundadır (Edelman 1990, 43). Burada kullanılan anlamda rutinin iki boyutu vardır. Söz konusu tarihin düzenli olarak törenlere konu edilmesi ve bu törenlerin her aşamasında yer alan söz, şekil, davranış ve eylemlerin yani ritüellerinin belirlenmiş olması o tarihin simge haline gelmesini sağlamaktadır.

2.6. Mekânlar:

Coğrafi bölgeler, şehirler sokak, cadde veya meydanlar, yapılar birer simge haline gelebilir. Her devletin ülkesi, “ana vatan” olarak vatandaşlar için “uğruna savaşılacak bir kutsal” olarak ayrıcalıklı simgesel bir yere sahiptir. Her ülke için başkent bütün vatan topraklarını, devleti ve devlet teşkilatını simgeleyen bir şeydir. Ayrıca tarihsel olaylar, dini önem, bir olayın orada gerçekleşmiş olması belirli bir şehri ya da mekânı daha “değerli” kılabilir. Dinler açısından hac mekânı olan yerler, aynı zamanda müminler için siyasal değer kazanabilir. Kudüs, üç semavi dinin tarihinde yeri olması bakımından paylaşılamayan bir simge kent durumundadır. Tarihte Haçlı Seferleri olarak anılan savaşlar, Kudüs’ü “Müslümanların elinden kurtarma” amacıyla değişik ülkelerden ordular toplanması ile başlamıştır. İsrail devleti, merkezini Kudüs’ün oluşturduğu Yahudilerin “vaat edilmiş topraklara geri dönme” düşüncesinin eseridir. Kudüs’teki Mescidi Aksa, Müslümanlar açısından ilk kible ve Hz. Muhammet’in miraç olayındaki yükselme noktası olarak tartışılmaz bir değer taşımaktadır.

İstanbul, Osmanlı İmparatorluğunun başkenti olmadan önce yüzyıllarca onu fetheden orduyla ilgili peygamber övgüsüne layık olabilmek için Müslümanlar tarafından defalarca kuşatılmış ve nihayet 1453 yılında II. Mehmet

tarafından fethedilmiştir. Bu fetih o kadar önemlidir ki II. Mehmet “Fatih” unvanıyla anılmış ve tarihe geçmiştir.

Coğrafi alanların yanı sıra anıtmezarlar, abideler ve binalarda simgesel mekânlar arasında sayılmalıdır. Taksim Meydanı, kitlesel gösteriler için ve özellikle 1 Mayıs etkinlikleri açısından simgesel değeri ifade etmektedir. Keza oraya yakın konumdaki Gezi Parkı’nda yapılacak düzenlemeler dolayısıyla başlayan ve bütün ülkeye yayılan gösteriler, herhangi bir mekânın siyasal bir olaya konu olabileceği ve simgesel değer kazanabileceğinin örneğini göstermektedir.

Siyasal simgeler, belli bir toplumda geçerli siyasal dili oluşturmakta ve kanaat önderleri aracılığıyla genel kamuoyunu ve özellikle seçmenleri güdülemektedir. Simgelerin oluşum nedenleri; 1) deneyim, bilgi ve düşünceleri aktarmak, 2) anlatımda ortak başvuru noktası yaratmak, 3) grup üyelerinin birbirini tanımasını ve aralarında dayanışmayı sağlamak olarak sayılabilir (Abadan-Unat ve Aziz, 25 Kasım 1987). Siyasette kullanılan simgelerin kaynağına bakıldığında ise, tarihi birikim, dini inançlar ve simgeler koleksiyonu, grubun/liderin/kahramanın doğum/ölüm anlatısı, efsaneler, genel toplumsal kullanımdaki simgelerin siyasallaşması ya da özellikle iletişim teknolojilerinde gelişmenin ardından daha yaygın gözlenen popüler unsurların dikkat çektiği belirtilmelidir.

3. Simgelerin Siyasal Süreçte İşlevleri

Toplumsal süreçlerin tümü gibi, siyasal süreçler simgeler sayesinde kendisini gösterebilmektedir. Başka bir deyimle siyasal kanı, anlayış, değer, beğeni, ret ve itiraz vs. her türlü tutum, eylem, düşünce ve ifade simgeler dolayısıyla tezahür eder. Buradan hareketle siyasal durumların her birini görünür kılacak simge varlığının, o toplumun veya grubun elinde olduğu düşünülmelidir. Bu alanda simgelerin işlevini tasnif etmek bir ölçüde, siyasal durumları da tasnif etmek sayılabilir. Bu aşamada, sadece anlaşılmasını kolaylaştırmak için işlevleri tasnif etmekte yarar görülmektedir. Ancak bunların mutlak değil sadece analitik ayrımlar olduğunun altı çizilmelidir. Zira aynı simge, birden çok işlevi aynı anda üstlenebilmektedir.

Siyasal işlevleri bakımından simgeleri çatışma, bütünleşme, propaganda aracı olanlar ile örgüt ve topluluğa ideolojik, inançsal ve ontolojik dayanak sağlayan simgeler şeklinde dört temel grupta ele almak mümkündür.

3.1. Çatışma aracı olanlar

“Toplumsalın simgesel düzeni etrafındaki mücadelenin ve çatışmaların anlaşılması, özellikle kültürel sosyolojik bakış açısıyla ilgilidir.” Bu bakış açısının en çok başvurduğu kavram olarak Bourdieu’nun hegemonya kavramı ve (özellikle dil başta olmak üzere) simgesel olarak toplumsalın yeniden üretilmesi anlayışı öne çıkmaktadır. (Schäfer 2015, 96-97)

Harrison (1995) tarafından simgesel çatışmanın dört türü formüle edilmiştir. Bütün soyutlamalar gibi bu türler, gerçek hayatın yansıması değil ancak analizine yarar sağlaması beklenen yorumlardır. Aynı zamanda bu türler,

simgeler üzerinden yaşanan siyasal çatışmalarda saf şekilde bulunmazlar. Siyasal eylemin bütününde bu türler karışım halinde bulunurlar. Hatta simgelerin çatışma ve bütünleşme aracı olarak da aynı aşama kullanıldığı söylenmelidir. Öteki ile ayrışma, grubun iç bütünleşmesine paralel bir süreçtir. Aynı şekilde çatışma ve uzlaşma süreçleri propaganda faaliyetinden bağımsız değildir. Keza simgenin rol oynadığı bütün ortamlar, o grup için kimlik öğeleri ile ideolojik ve ontolojik referanslarla doludur.

3.1.1. Değerleme rekabeti

Harrison'un yaptığı sınıflandırmada ilk çatışma türünü, rakip grupların özellikle kimlik sembollerinin değer sıralaması oluşturmaktadır. Bu çatışma türünün etnik rekabet ve yakın ideolojik yaklaşıma sahip gruplar arasındaki ilişkide daha belirgin gözlenebilmektedir. Her grup kendi sembollerini yürüyüş, toplantı ve gösterilerde sergileyerek siyasal alanda alımlanmasına gayret etmektedir. Burada, sanat eserlerinin alımlanması kavramının ödünç kullanılması, izleyici/okur tarafından (edebi metin veya heykel) sanat eserinden çıkartılıp alınan ve öznel yanı önde duran bir yorumbilgisi ile benzerliği ve simgenin de bir sanat eseri gibi farklı şekillerde anlamlandırılabilmesi için "okur"u etkin role taşıdığı gözlemi dolayısıyla işlevsel görünmektedir (Ekiz 2007, 120-123). Değerleme rekabetinin olumlu ve olumsuz taktiklerine dikkat çeken Harrison, olumlu taktik olarak grubun simgelerini zafer sunumlarında kullanması ve grubun dışında da bir olumlu değer kazanmasına yönelik kullanımları gösterirken; olumsuz taktikleri ise rakip grubun sembollerinin aşağılanması, değersizleştirilmesi olarak sunmaktadır. Örnek olarak değerlendirme rekabeti, rakip grubun / ulusun bayraklarının yakılması, liderlerin saygınlığının yıkılması ve hatta mezarlar veya diğer kutsalların kutsallığına veya meşruiyetine ilişkin sözlü ya da fiili saldırılar gibi eylemleri içerir. (Harrison 1995, 256-257)

ABD'de yaşanan 11 Eylül 2001 tarihindeki saldırılarda teröristler iki önemli hedefe yönelmiştir. İlki olan Pentagon, ABD ordusunun merkez karargâhı ve diğeri Dünya Ticaret Merkezi binası "ticaret imparatorluklarının merkezi" durumundaydı. Yani bu hedefleri seçen örgüt, Amerikalıların en değerli simgesel yapılarına saldırarak hem halkı hem bu simgelerin değerini "incitmek" istemiş görünmektedir. En azından olayın sonuçlarından bu çıkartılmaktadır (Mahmood ve Majid 2018, 342).

3.1.2. Tescil rekabeti

Simgesel çatışmanın bu türünü Harrison, toplumun bazı ortak, tarihi, dini ya da kültürel simgelerinin kullanımının belirli bir grubun tekeline alınması veya onun tarafından denetlenmesi için yürütülen rekabet olarak tarif etmektedir. Bu, "maddi olmayan ama çok değerli kültürel mülkler için" yürütülen mücadele, mülkiyet hakkı veya bu hakkın öteki tarafından gasp edilmesi iddiası şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yunanistan ile Kuzey Makedonya devletleri arasında yukarıda söz edilen adlandırma tartışmasını Harrison bu çatışma türünün örneği olarak görmektedir. Harrison, tescil rekabetini, değerlendirme rekabetinin tersi olarak görmektedir. Değerleme rekabetinde taraflar, bu simgelerin mülkiyetini değil, göreceli değer veya prestijini tartışırlar. Ancak tescil rekabetinde taraflar,

simgelerin prestiji hakkında hemfikirler, ancak mülkiyetini tartışmaktadır. (Harrison 1995, 258-259)

Türkiye’de Milliyetçi / Ülkücü Hareket ile Milli Görüş Hareketi’nin mehter marşları, İstanbul’un fethi yıldönümü gibi Osmanlı simgelerini kullanmaları bu rekabetin bir örneği olarak görülebilir. Keza Ayasofya’nın cami olarak ibadete yeniden açılmasına her iki geleneği temsil eden gruplarda coşkulu destek bulmuştur. Bu konuya ilişkin tarihi bilgiler içeren bir haber için bkz. (Yeniçağ 2020).

Türk milliyetçiliği içinde simge değeri tartışılmayan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) kurucusu Alparslan Türkeş adının partiden bağımsız gruplar tarafından kullanılmasının engellenmesi, tescil rekabetinin başka bir örneğini oluşturmaktadır. MHP üyesi olmayan kişiler tarafından Alparslan Türkeş adının kullanılması hakkında Genel Başkan Devlet Bahçeli’nin 11 Aralık 2021 tarihli bir twitter paylaşımında yer alan ifadeler rekabeti açıkça ortaya koymaktadır:

“Bu aşamada hoşgörü dönemi kapanmıştır. Bundan böyle gaye ve gerekçesi ne olursa olsun Merhum Türkeş Bey’in istismarına müsaade edilmeyecektir. Alparslan Türkeş Milliyetçi Hareket Partisi’dir. Bu tarihi gerçek değişmeyecek, değiştirmeye de kimsenin gücü yetmeyecektir” (Bahçeli 2021).

Bu çerçevede, MHP adına gösterilen tepkinin gerçekçi bir simgesel eylem olduğu belirtilmelidir.

3.1.3. Yenilik rekabeti

Bu simgesel çatışma türü, toplumsal ve siyasal olarak yeni şartlar altında yeni simgelerin veya ritüellerin üretilmesinde rakip gruplar, devletler ve diğer siyasal aktörler arasında yaşanan bir yarış niteliğindedir. Harrison bunu, bugün tipik hale gelmiş olan ulus devletin gerektirdiği simgesel öğelerin - bayraklar, marşlar, üniformalar vb. - Fransa ve İngiltere’de ortaya çıkması ve daha sonra diğer devletler tarafından benimsenmesiyle örneklendirmiştir. Keza devlet ritüellerinin, özellikle 19. yüzyılın sonlarında kraliyet taç giyme töreninin ayrıntılı hale gelmesi bu türün örneğidir. Yenilik rekabetini Harrison iki boyuta ayırmaktadır: Birinci boyut rakipler tarafından aynı simgesel biçimin detaylandırılması ve ikinci boyut yeni simgesel biçim kategorilerinin üretilmesidir. Bir boyutta 'aynı' simgesel nesnenin ayrıntılı versiyonları üretilirken; diğer boyuttan 'yeni' simgelerin icat edilmesi gözlenmektedir. Yeni simge biçimleri diğer topluluklardan ithal edilebilir veya onlardan etkilenmenin eseri olabilir. Simgesel yenilik rekabetleri, buluş veya rekabetçi taklit süreçleridir. Bunun nedeni, rakip grupların arasındaki ilişkilerde hem eşitlik hem de üstünlük iddiasında bulunmalarına dayanan farklılaşma çabası içinde olmalarıdır. Harrison, bu eğilimin ilişki halindeki ilkelerin totemizminde bile gözlendiğini ve kimlik unsurlarının ötekine ihtiyaç duyduğunu vurgular. (Harrison 1995, 260-262)

Bilişim teknolojilerinin gelişmesi, siyasal örgütlere kendilerini temsil etmeleri ve varlık göstermeleri gereken yeni alanlar açmıştır. Özellikle internetin gelişmesi, genişbant bağlantının ve bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ile açılan bu alanda, örgütler ve gruplar internet sayfaları, sosyal medya hesapları, bilgisayarda kolayca

üretilep çoğaltılabilen görsel ve yazılı malzemelerle varlıklarını sergilemektedir. Tek taraflı yayımlar ve taraftarlar ile karşıtlardan gelen geri bildirimler, örgüt ya da grupların simgesel eylemi sanal mecralarda kesintisiz sürdürmesini sağlamaktadır. Kısaca Harrison'un yenilik rekabeti dediği simgesel çatışma, yeni medyada güncel olarak sürekli devam etmektedir.

3.1.4. Genişleme rekabeti

Dördüncü ve son simgesel çatışma tütüne Harrison genişleme rekabeti adını vermektedir. Bu türde bir grup rakiplerinin kimlik simgelerini kendi simgeleriyle değiştirmeye yönelir. Bu rekabetin sonunda, mücadeleyi kaybeden tarafın kimlik simgelerini, dolayısıyla ayrı grup kimliğini kaybetmesi beklenir. Bu çatışma, grupların simge varlıklarını kısmen veya tamamen yok etmeyi hedefler. Bu anlamıyla, o grubun envanterine yeni simgelerin eklendiği yenilik rekabetinin tam tersidir. Ancak bu iki türde de, yenileri yaratıldığı veya mevcutlar kaybolduğu için grubun simge varlığı değişirken, topluluk da değişmektedir. Haiti Başkanı François Duvalier, iktidarını pekiştirirken; aynı zamanda ulusal bayrağı değiştirmeyi başarmıştır. Kendisinden sonra iktidara geçen oğlunun başta olduğu zaman zarfında bu bayrak kullanılmıştır. Duvalier 1964'te bayrağı değiştirmeyi başardığında, hem kendi kişisel egemenliğini hem temsil ettiği yeni elitin iktidara gelişini göstermeyi amaçlamıştır. Harrison, genişleme rekabetine Bolşeviklerin St. Petersburg'u Leningrad olarak yeniden adlandırmalarını, Fransız devrimcilerin yılın aylarına yeni adlar vermelerini ve İngiliz Protestanların kiliselerden Katolik tefrişatları çıkarıp yeniden düzenlemelerini de örnek göstermektedir (Harrison 1995, 263-265).

Harrison'un yaptığı sınıflandırma; aslında dört farklı "simgesel eylem stratejisi" ortaya koymakta ve simgesel varlıkların üretimi, değerlendirilmesi, dağıtımı ve imhası gibi süreçleri göstermektedir. Siyasal çatışmanın aracı olarak simgelerin bu dört eylem tarzının birlikte kullanıldığını ve çatışma türlerinin tasnifi yorumlanma ve analiz kolaylığı sağlayacağı belirtilmelidir (Harrison 1995, 270)

3.2. Bütünleşme aracı simgeler:

Simgeler bir grubu tanımlar, üyeleri etrafında toplar ve onları harekete geçirirken önemli bir yönlendiricidir. Sınıf bütünlüğü açısından Bourdieu bu durumu "kâğıt üzerindeki bir sınıfın gerçek bir sınıfa dönüşmesi" olarak öne çıkarmaktadır. Bourdieu'ya göre simgesel birikim, sınırların çizilip kabul ettirilmesi, bir nüfusun yoğunlaşarak bir kolektiviteye dönüştürülmesi, üyelerin harekete geçirilmesi ve talepleri dillendirmesi işlevlerini yerine getirir ve 'kâğıt üzerindeki' bir varsayımı gerçek bir sınıfa dönüştürerek eyleme geçirir. İleri toplumlarda, simgesel yönlendirme işini temsil kabiliyetine sahip olduğu kabul edilen meclis, sendikalar ve örgütler ile uzmanlar, sendikacılar, siyasetçiler, devlet idarecileri, anketörler, gazeteciler ve aydınlar ele alırlar. Bourdieu, bu grup ve kişilerin toplumsal bölümlenmelere, işleyişlere ve kurumların ritüellerine yön vermek üzere birbiriyle yarıştıklarını ileri sürmüştür. Toplumsal sınıflar bu yarışın sayesinde tanım ve siyasal bir varlık kazanmıştır. (Wacquant 2014, 208) Siyasal bütünlükler toplumsal sınıflardan ibaret değildir. Ancak Bourdieu'nün

sınıfların varlığı için dile getirdiği simgesel yönlendirme; millet, parti veya herhangi bir siyasal grup olmasına bakmadan her siyasal bütünlük açısından geçerlidir.

Osmanlı, Avusturya, Rusya ve Japonya örneklerinden hareketle Deringil tarafından 19 Yüzyılın ikinci yarısında “imparator kültü” oluşturulması için imparatorun şahsını ve devleti kutsayan birbiriyle eşanlı ifadelerin kullanıldığı gösterilmektedir. “Kutsal Rus Toprağı”, Kutsal Tyrol Toprağı” ile denk düşen “İsm-i Mukaddes-i Devlet-i Aliyye” ve “kutsanmış çar” ile denk “zat-ı akdes-i hümayun” ibareleri yanı sıra imparatorların selamlanmasına hizmet eden benzer nitelikli merasimler aracılığıyla “devletin resmi sembolizmi” üretilmektedir (Deringil 2007, 32-33).

Uluslararası siyasal bütünlükler bile kurumsal varlıklarını simgesel çerçeve içerisinde kurmak ve yürütmek durumundadır. Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Birliği veya Greenpeace gibi diğer uluslararası örgütler de, ulus devletler ya da siyasal partiler kadar simgesel dayanaklarla bütünlüklerini ortaya koymaktadır.

3.3. İnanç ve ideolojik simgeler

İlkelerde “başlangıç” anlatısı, evren anlayışı veya bugünü ifade etme ya da yeniden üretme şeklinde görülen mitlerin işlevi Eliade tarafından açıklanmıştır. Bu mitlerin yeni kuşaklara aktarılması ataları, kahramanları ve kahramanlıkları bugüne taşımaktadır (M. Eliade 2021, 20-23). Simgeler, bir siyasal grubun doğuş öyküsünü, tarihsel süreç içinde kendini konumlandığı yeri ve bugünkü üyelerin üstlendikleri “kutlu görevi” açıklama konusunda işlev görmektedir. Yıldönümleri dolayısıyla düzenlenen tören ve etkinliklerde bunu görmek mümkündür. Örneğin Söğüt'te yüzlerce yıldır süren Ertuğrul Gazi'yi anma etkinlikleri ve İstanbul'un fethi kutlamaları yanı sıra resmi bayram olarak kutlanan İstiklal Savaşının başlamasından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen dönemin belli başlı aşamaları bu kapsamda sayılmalıdır. Bu etkinlikler, köken ve kahraman mitleriyle bugünkü gençleri buluşturma amacı gütmektedir. Bu etkinliklerde kullanılan marşlar, şiirler ve ritüeller ilkel mit anlatısıyla aynı rolü üstlenmektedir.

Köken simgelerinin dışında, somut bir ideolojik tasarım, rasyonel bir siyasal program veya dini ya da seküler inanç unsurları bu simgelerle grup üyelerine taşınmaktadır. Bu, grubun içindeki kurucu önderlere, kahramanlara, şehitlere, başarıya veya bir kahramanlık öyküsüne başvurularak gerçekleştirilir. Bu bağlamda, Atatürk'ün “Gençliğe Hitabe” olarak bilinen nutuk parçası, kendisini “Ey Türk Gençliği” seslenişine muhatap sayan bütün bireyleri kuşatan bir çağrı durumundadır. Althusser'in ideolojik seslenişin bireyi kuşatmasına ilişkin kullandığı “çağırma metaforu” (Güngör 2001, 227) Gençliğe Hitabe metninde somut karşılık bulmaktadır.

Bu simgesel varlıklar, sahiplik yapan grubun kimlik tasarımını, dolayısıyla diğerlerinden ayrılarak içte bütünlük algısını beslemektedir. Bu yanıyla bütünleşme simgelerine oldukça yakın bir görünüm sergilerler.

3.4. Kampanya malzemeleri ve pazarlama aracı simgeler:

Siyasal gruplar veya örgütler açısından bütün simge varlıkları ya da simgesel sermayeleri, aynı zamanda birer kampanya malzemesidir. Çünkü bir kampanya veya propaganda faaliyetinde o grup, kendisine yönelik taraftarlığı artırmak, muhatap aldığı kitleyle arasındaki “mesafeyi” azaltmak, en azından karşıtlığı yumuşatmak istemektedir. Bu faaliyet zincirinde elindeki bütün aygıtları, dolayısıyla bütün simgesel envanteri eylem alanına getirmek durumundadır. Seçim dönemleri propaganda ve kampanyanın en coşkulularına sahne olmaktadır. Kaldı ki temsili demokrasilerin kendisi simge hazinesi gibidir. Temsil anlayışı, bu yönüyle kendisi simgesel değerler üretmektedir. Her şeyin başında seçilen meclis, milletin bütününü temsil eder. Aldığı kararlar, aynı zamanda milli iradenin söze dökülmüş halidir. “Simgesel temsil yaklaşımında, tıpkı bir bayrağın ulusu temsil etmesine benzer biçimde, gerçekte somut olmayan bir şeyin var edilmesi söz konusudur. (Çelebi 1995, 158)” Simgeler, ilişki veya nesneyi değil, bunların bütün içinde kazandığı anlamı temsil eder. Bu bağlamda demokrasilerde anayasanın üstlendiği simgesel bir işlev vardır. Anayasa “ilgili siyasi sistemin demokratik kimlik bilgilerinin öne sürülmesinde ve gösterilmesinde simgesel ve meşrulaştırıcı bir rol” oynamaktır (Tansey ve Jackson 2008, 181).

Temsilcinin belirlenmesi yöntemi olarak başvuru, demokrasinin ihmal edilemez bir töreni olan seçimler, partiler arası oy rekabetinin yoğunlaştığı ve siyasal simgelerin daha vurgulu bir şekilde sergilendiği propaganda çalışmalarını gerektirir. Propaganda dönemi toplumun siyasal ileti bombardımanına tutulduğu bir zaman kesitidir. Bu nedenle adaylar ve partiler, inandırıcılığı ve dikkat çekiciliği yüksek iletiler oluşturmak zorundadırlar.

Bu çalışmalar yalnız seçim öncesiyle sınırlı olmayıp süreklilik gösterirler. Ancak seçime yakın dönemlerde bu çalışmalar artar ve kampanya şeklinde yürütülür. Propagandanın yoğunlaştığı kampanya dönemleri, siyasal alandaki simgeleri tespit kolaylığı sağladığı için önemlidir. Yoksa siyasal iletişim ve onun aracı durumundaki simgeler siyasal sürecin her aşamasında vardır. İnsanların düşünce ve eylemlerini etkilemeye yönelmiş bir teknik olan propagandada pek çok yol kullanılır.

Propaganda, geçmişin mitoslarını kullanmak yanında yeni mitoslar da yaratmaya yönelir. Öykü, şiir, şarkı, resim, haber, yalan, söylenti gibi yardımcıları hedef kitle üzerinde etkinin sürekliliğini sağlamaya yaramaktadır. Propaganda, ortak bir düşsel ortam oluşturur ve bu gizemli durumda insanların belirsiz isteklerini doyurmaya yönelik bir genel hava yaratır. Bu noktada propaganda oldukça şiirsel bir nitelikte ortaya çıkar, uyumun çekiciliği ve sözün büyüğüne dayalı bir şiirsellikle (Domenach 1995, 89-92) kitleye mesajlar taşıyan bir simge demeti gönderilir. Propagandanın araçlarını saymak gerekirse şöyle bir liste sıralanabilir: Ad takma, gösterişli genelleme, aktarma, tanıklık, sade vatandaş (içimizden biri), kâğıt derleme ve gaza getirme (Severin ve Tankard 1994, 158-173). Bu araçların tümünde simgesel unsurlar bulunmaktadır.

Reklamcılık ve pazarlama teorik ve pratik açılardan geliştikçe bu kavramlar siyasal alanda propaganda yerine daha sıklıkla kullanılmaya

başlamıştır. Siyasal reklamcılığın belirgin özelliklerini Yıldız şöyle sıralamıştır: Tanınmayan bir adayın tanıtımını sağlar, siyasete ilgisiz ve kararsız seçmeni hedefler, ataktır, çok sayıda insana ulaşmaya yöneliktir, partizanların duygularını güçlendirir, rakibe hücum eder, konuları açıklar ve anlaşılmasını sağlar, uyarlanabilir ve değişkendir (Yıldız 1994, 82-83). Siyasal reklamda iletinin sunuluşu, kendisi kadar önemlidir. Belirli amaç, niyet ve anlamların simgeler haline getirilmesine kodlama denir. Kodlama, bütün simgeleştirme işlemleri gibi soyutlama içerir ve her soyutlama, bazı ayrıntıları öne geçirirken bazılarının göz ardı edilmesini gerektirmektedir. “Okuyucu” tarafından iletinin alınıp yorumlanmasına ise kod açma adı verilir ki, bu anlamlandırmada farklılıkların çıkabildiği bir aşamadır (Severin ve Tankard 1994, 122-129). Bundan dolayı, iletinin alıcıya doğru şekilde ulaştırılabilmesi için siyasal reklamlar bağlama uygun, dikkat çekici ve etkileyici simgelerle kodlanmalıdır.

Sonuç ve Değerlendirme:

İnsan ilkelerden günümüze kadar simgeler kullanmayı sürdürmektedir. Buradan hareketle uygar ve ilkel insan arasında düşünüş farklılığının olmadığını sonucuna ulaşmak yanlış olur. “İlkel, şeyleri ve olayları yalnız simgelerle düşünmekle kalmaz, aynı zamanda simgeleri etkileyerek ilgili nesnelere ve olayları da etkileyeceğini sanır”. Büyü bu etkileme düşüncesinin eseri olarak ortaya çıkmıştır. Simge ile simgeleneği karıştırmak, ilkel simgeciliği ile uygarın simgeciliği arasındaki en önemli farktır.

Canlıcı (animistik) düşüncede simge, temsil ettiği şeye etki etmenin bir aracı durumunda olmakla birlikte, uygar simgelerin üstlendiği görevi de yerine getirmiştir. İnsanlar arası iletişim/etkileşimin aracı rolünü oynayan simge, bir göstergeler sistemi içinde gerçek yerine oturtulabilir. İlkelin büyücü tutumundan söz eden Şenel, ilkel simgeciliğini benzetmeciliğe indirgeme eğilimindedir. Çünkü ona göre, “birinin temelinde tekil benzetmeler, ötekinin temelinde karmaşık olguların ve düşüncelerin basitleştirilmiş soyut ifade biçimleri yatmaktadır (Şenel 1982, 104-105, dipnot 194)”. Bu değerlendirmeyi, Şenel’in yukarı paleolitik neolitikte bağlanması aşamasında cins isimlerinin üretilmesine (Şenel 1982, 133) ilişkin değerlendirmesiyle birlikte ele alınca çelişki taşıdığı söylenmelidir. Bu dönemde soyut düşünüş ortada iken, ilkel ile uygar insanlar arasında düşüncenin işleyişindeki somutluk açısından ayrıma gitmek tutarlı değildir. Bütün bunların ötesinde, benzetmeci simgecilik de özünde bir soyutlamanın ürünüdür.

Dinsel düşünüşün ilk aşamasında totemcilik, ‘uygar insana yakışacak kadar’ açık bir soyutlamaya girişmektedir. Üstelik bu dönemde simgecilik bir ontoloji ve kozmoloji ile iç içe girmiş durumdadır. Şaman, bir evren tasarımının ürünü olarak gök, yer ve yeraltı âlemlerinin bağlantısını sağlamakta ve böylesi aşkın algılayışları somut evrenin parçalarından olan örneğin bir ağaçta somutlaştırabilmektedir.

Benzetmeci veya soyutlamaya dayalı olsa da simgecilik, insanın bilgi dünyasının önemli bir üretimi olmasının yanı sıra bilginin birikmesini ve aktarılmasını sağladığı için üretici niteliklidir. Yukarıda toplumsal uzlaşmaya dayanan temeli ile açıklanan simgeler, insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimin gerçekleştirilebilmesini sağlamaktadır. İnsan simgeciliği ile hayvanların simgeciliği, hayvanların simgelerinin

içgüdüsel olmasına karşı insan simgelerinin üretilmiş olmasından hareketle birbirinden ayrılmaktadır. Dolayısıyla biriktirme, aktarma ve yenilenme sürecini içeren simgeciliğin insana özgü olduğu belirtilmelidir.

Simgeler, toplumun genel kültürünün ürünü olduğu gibi, siyasal kültürü içinde işleyen siyasal simgeler ayrıca ele alınabilecek özellik göstermektedir. Siyasal süreçte ortaya çıkan ve kullanılan bu kodlar, teknolojik gelişmelerin etkisiyle nicel olarak sayılamayacak kadar artarken; kitle toplumuna dönüşen “uygar insanlık” açısından simge yalnızca iletişimsel rolleri ile varlığını korumaktadır. Siyasal ve hatta bütün simgeler, görüntülü iletişimin gereksinimini tam olarak karşılayabilir olmasından dolayı, tüketime sunulmuş mallar gibi görülmekte ve çok hızlı şekilde yıpratılarak atılmaktadır. Bu gün hala varlığını koruyan sihirsel ve dinsel simgelere rağmen “çağdaş simgeler”, kitlesel tüketime sunulan markalar ve makyajlar durumuna inmiştir. Varoluşsal niteliğinin, teknoloji ve kitlesel tüketicilik karşısında içlerinin boşalması ile ontolojik ve hatta metafizik anlamlarının yok olduğu bir dönemde simgeler, yalnızca olgusal varlıklarını sürdürmektedir. Teknolojinin işini kolaylaştırdığı için simgelerin kullanımı yaygınlaşmaktadır.

İletişimin araçlar, teknoloji, hız ve alan bakımından genişlediği bir dönemde simgelerin geçmiş simgeleştirmelerden bağımsız kullanılması ya da anlaşılmasını beklemek gerçekçi değildir. Metinlerarasılık, göstergeler sisteminin bir parçası olan simgeler için de geçerlidir. Her simge, kendi yüklemine diğer simgeler aracılığıyla sırtlanabilmektedir. Toplumsal uzlaşım sayesinde anlam kazanan simgelerin anlaşılması, kullanıldığı bağlam ve o toplumun kültürel birikimiyle ilişkilidir. Özellikle edebiyat bilimlerinin kullandığı metinlerarasılık, simgeleri anlama sürecinde yararlı bir yardımcı durumundadır. Çünkü her “metin” için söz konusu olduğu gibi simgelerde de gözlenen doğrudan göndermeler veya örtük ilişkilerle öncel metinler “okurun” (Ekiz 2002, 13-15) (Ekiz 2007, 124-125) zihninde çağrılmaktadır. Bu özelliği dolayısıyla simgeler,

“çok seslidir ve farklı insanlar için farklı anlamlara sahiptir. Simgelerin bu çoksesliliği, simgesel söylemin, bireyler ve gruplar siyasi sorular üzerinde mücadele ederken ve kendi amaçlarını desteklemek için simgeleri harekete geçirmeye çalıştıkça fikirlerin ve yorumların bir savaş alanı olduğu anlamına gelir” (Gilla ve Angosto-Ferrandez 2018, 429-430).

Farklı gruplar ve bireyler, simgelere farklı şekilde anlam verecektir. Örneğin, dindar bir Katolik için haç, gerçek inancı temsil ederken, bir ateist için mitsel ve batıl inancın körü körüne kabulü anlamına gelebilir.

Simgeler sisteminin bir kültürün ürünü olmaları gibi, siyasal alanda görev üstlenen simgeler de, siyasal kültürün bir parçasını oluşturmaktadır. Siyasal simgelere bu pencereden bakılarak siyasal simgelere ilişkin bir sınıflandırma önerisi yapılmıştır. Nihai bir tasnif olma iddiasından çok, anlama çabasına kolaylık sağlayacağı umuduyla tanımlanan siyasal simge türleri şu şekilde adlandırılmıştır: Sözler, davranışlar, çizim ve biçimler, kişiler, tarihler ve mekânlar. Aynı anlama kaygısı ve umuduyla, siyasal alanda simgelerin üstlendiği işlevler bakımından da bir tasnif önerisi ortaya konulmuştur: Çatışma aracı simgeler, bütünleşme aracı simgeler, inanç ve ideolojiyi gösteren simgeler

ve pazarlama aracı simgeler. Her iki sınıflandırmadaki türler yeniden tasarlanmaya açık olduğu gibi, kendi içinde alt türlere ayrılması da mümkündür. Bu imkânı gösterebilmek için, sözlü simgeler için alt gruplandırma örneği ile işlevler sınıflandırmasında çatışma aracı simgelerin alt tiplerine ilişkin Harrison'un yaptığı gruplandırmaya metinde ayrıntılı yer verilmiştir.

Siyasal simgelerin tamamlanmış bir listeden oluşan koleksiyonu olmadığını Bourdieu tarafından üretilen bir kavrama başvurarak ifade etmek gerekirse "simgesel sermaye" durağan bir varlık değildir. Bütün kültürel varlıklar gibi, toplumla birlikte yaşamını sürdürmektedir. Dolayısıyla simgesel sermaye unsurları için, yenileri üretilerek çoğalmas ve işlevini yitirdiği için geçmişte kalanların eksilmesi söz konusudur. Aynı şekilde, siyasal alanın gündemine giren her yeni konu ile birlikte siyasal simge envanteri yeni öğeler kazanmaktadır. Özellikle demokrasilerde siyasal alana taşınamayacak konu olmadığı gibi, siyasallaşamayacak bir simgeden de söz edilemez. Yeni iletişim teknolojileri, bilgisayar kullanımı ve internet, yeni simgelerin üretilmesine ve siyasal alana taşınmasına geniş imkânlar verdiği için ayrıca ele alınmaya değer görünmektedir.

Siyasal etkinliklerin iletişime dayanan niteliği ile simgelerin iletişim aracı işlevi dolayısıyla siyasal ilişkiler simgeler üzerinden kurulmaktadır. Ancak simgelerin siyasal alanın sadece aracı olarak kalmayıp doğrudan siyasal alanın kendisi haline gelebildiği görülmektedir. Türk siyasetinin gündeminde yer alan başörtüsü, hem bir siyasal tartışmanın aracı hem tartışmanın konusu olarak bunun tipik örneğidir.

Siyasal alanı simgeleri anlamadan kapsayıcı şekilde kavramak mümkün olmayacağı gibi, hiçbir siyasal anlatım da simgelere başvurmadan gerçekleşmeyecektir.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, Nermin, ve Aysel Aziz. «Siyasal Yaşamımızda Simge, Slogan ve Kalıp Yargıları.» Cumhuriyet Gazetesi, 25-28 Kasım 1987.

Ak Parti. «Tüzük.» Ocak 2019. <https://www.akparti.org.tr/media/279929/cep-boy.pdf> (erişildi: Şubat 11, 2022).

Akarsu, Bedia. Felsefe Terimleri Sözlüğü. 4. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1988.

Arslantunalı, Mustafa. Ayçöreği. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

Bahçeli, Devlet. <https://twitter.com/dbdevletbahceli>. 11 12 2021. <https://twitter.com/dbdevletbahceli/status/1469647206303121415> (erişildi: Mart 3, 2022).

Barthes, Roland. Göstergibilimsel Serüven. 3. Çeviren Mehmet Rifat ve Sema Rifat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

- Barthes, Roland. Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1988.
- Barthes, Roland. Çağdaş Söylenler. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1990.
- Bourdieu, Pierre. «Simgesel Sermaye ve Toplumsal Sınıflar.» Cogito, no. 76 (2014): 192-203.
- Cassirer, Ernst. Devlet Efsanesi. Çeviren Necla Arat. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984.
- Cassirer, Ernst. İnsan Üstüne Bir Deneme. Çeviren Necla Arat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.
- Cassirer, Ernst. Sembolik Biçimler Felsefesi. Çeviren Milay Köktürk. Cilt I - Dil - . Ankara: Hece Yayınları, 2005.
- Coşkun, Yasin. «Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) İlanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) Kuruluşuna Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu (1975-1983).» Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 64,, s. 6, no. 64 - Ocak 2018 (2018): 119-143.
- Çebi, Murat Sadullah. «Sembolik/Retoriksel Bir Eylem Olarak Dil'in Anlam İnşasındaki Aracılık İşlevi.» Selçuk İletişim 5, no. 2 (Ocak 2008): 183-198.
- Çelebi, Aykut. Dil ve Siyaset (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- Çevik, Dolunay. Sembolik Etkileşim. Ankara: Belvak Yayınları, 1994.
- Çevik-Ergenel, Semra. Siyasi Afişler. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
- Deringil, Selim. İktidarın Sembolleri ve İdeoloji - II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909). 3. Çeviren Gül Çağalı Güven. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- Domenach, Jean-Marie. Politika ve Propaganda. İstanbul: Varlık Yayınları, 1995.
- Ecker-Ehrhardt, Matthias. «Neue Autoritäten? Ein kommunikationstheoretischer Blick auf die Deutungsmacht inter- und transnationaler Akteure in der Darfurkrise.» Discussion Paper SP IV 2007-303. Social Science Open Access Repository. 2007. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/11094> (erişildi: Ocak 23, 2022).
- Edelman, Murray. Politik als Ritual. Frankfurt/Main: Reihe Campus Verlag, 1990.
- Ekiz, Tevfik. «Algılama Estetiği mi Metinlerarasılık mı?» Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 47, no. 2 (2007): 119-127.
- Ekiz, Tevfik. Almanca Yazan Türklerde Metinlerarasılık. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- Eliade, Mircea. Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu". Çeviren Mehmet Aydın. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Eliade, Mircea. İmgeler ve Simgeler. Ankara: Gece Yayınları, 1992.
- Eliade, Mircea. Mitlerin Özellikleri. 2. Çeviren Sema Rifat. İstanbul: Om Yayınevi, 2021.
- Erkman, Fatma. Göstergelime Giriş. İstanbul: Alan Yayınları, 1987.

Freeden, Michael. «Ideology and political theory.» *Journal of Political Ideologies* 11, no. 1 (February 2006): 3-22.

Freud, Sigmund. *Dinin Kökenleri*. 4. Ankara: Öteki yayınevi, 1999.

Gilla, Graeme, ve Luis F. Angosto-Ferrandez. «Introduction: Symbolism and Politics.» *Politics, Religion & Ideology* 19, no. 4 (2018): 429–433.

Güngör, Süleyman. «Althusser'de İdeoloji Kavramı.» *SDÜ İİBF Dergisi* 6, no. 2 (2001): 221-231.

Güngör, Süleyman. *Muhalefette CHP*. Ankara: Alternatif Yayınları, 2004.

Harrison, Simon. «Four Types of Symbolic Conflict.» *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 1, no. 2 (January 1995): 255-272.

Hopkins, Mark, ve Raymond F. Hopkins. «September 11: Symbolism and Responses to "9/11".» *Forum* 1, no. 4 (2003): 1-24.

İyi Parti. *İyi Parti Tüzüğü*. Ankara: İyi Parti, 2020.

Konuralp, Emrah, ve Sündüs Adaş. «Makedonya'da İsim Sorunu: Yunan ve Makedon Milliyetçiliklerinin Kısılcında Kimlik İnşası.» *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 21 (Ocak 2020): 311-343.

Magerski, Christine. «Die Wirkungsmacht des Symbolischen.» *Zeitschrift für Soziologie* 34, no. 2 (April 2005): 112-127.

Mahmood, Bilal, ve Abdul Majid. «9/11 as a Symbol of Terror: Responses and Actions.» *A Research Journal of South Asian Studies* 33, no. 2, July - December (2018): 335-345.

Malinovski, Bronislav. *Büyük, Bilim ve Din*. İstanbul: Varlık Yayınları, 1964.

Nedimoğlu, Ö.Melih. «Siyasal İletişimde Dönüşümler; Yeni Bir Olgu: Siyasal Reklamlar.» *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 1990.

Okay, M.Orhan. «Milli Marş ve Edebi Metin Olarak İstiklal Marşı.» https://tccb.gov.tr/TY.https://tccb.gov.tr/assets/dosya/istiklalmarsi_aciklama.pdf (erişildi: 2 21, 2022).

Saussure, Ferdinand De, *Genel Dilbilim Dersleri*. Çeviren Berke Vardar. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları, 1985

Savaric, Michel. *Conflicting Symbols, Symbols of Conflict and Symbolical Conflict: The Drumcrees Crises*. 2 8 2021. <https://cain.ulster.ac.uk/issues/parade/savaric98.htm> (erişildi: 1 16, 2022).

Schäfer, Hilmar. «Symbolische Herrschaft und soziale Iterabilität: Die sprachliche Reproduktion sozialer Differenzen bei Pierre Bourdieu und Judith Butler.» *LiTheS. Zeitschrift für Literatur- und Theatersoziologie* 8, no. 12: Symbolische Herrschaft (2015): 96–108.

Severin, Werner J., ve James W. Tankard. *İletişim Kuramları*. Çeviren Ali ATıf Bir ve Serdar Sever. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1994.

Şenel, Alaadin. İkel Topluluktan Uygur Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik, Toplumsal ve Düşünsel Yapıların Etkileşimi. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982.

Tansey, Stephen D., ve Nigel Jackson. Politics : The Basics. 4. New York: Routledge, 2008.

TDK. Türkçe Sözlük. Düzenleyen: Şükrü Haluk Akalın. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2019.

Tokgöz, Oya. «Siyasal İletişim.» Türkiye’de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi içinde, düzenleyen: Sevil Atauz. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1986.

Tokgöz, Oya. «Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi .» Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 33, no. 3-4 (1978).

Wacquant, Loic. «Simgesel İktidar ve Grup Oluşumu: Pierre Bourdieu'nün Sınıfı Yeniden Çerçevelemesi Üzerine.» Cogito, no. 76 (2014): 204-229.

Wusten, Herman van der. «Symbols in political centres. Where they are and what they mean.» Belgeo Revue belge de géographie (National Committee of Geography of Belgium, Société Royale Belge de Géographie) 2012, no. 1-2 (December 2012).

Yeniçağ. «Hakkı Öznur'dan Türkeş ve Yazıcıoğlu açıklaması.» Yeniçağ Gazetesi, 2 Temmuz 2020.

Yıldırımkaya, Gülin. AK Parti mi, AKP mi? 5 6 2009. <https://www.haberturk.com/polemik/haber/151231-ak-parti-mi-akp-mi> (erişildi: 2 11, 2022).

Yıldız, Nuran. Bir Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Siyasal Reklam. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

Yücekök, Ahmet N. Siyaset'in Toplumsal Tabanı. Ankara: A.Ü. SBF Yayınları, 1987.